O`ZBEKISTAN RESPUBLIKASI XALIQ BILIMLENDIRIW MINISTRLIGI

A`JINIYAZ ATINDAG'I NO`KIS MA`MLEKETLIK PEDAGOGIKALIQ INSTITUTI

«Pedagogika» fakulteti
«Muzıkalıq ta`lim» Bag'dari'

IV –kurs talabasi' Qaipova.Q

«Baqsi-jiraw tiykarlari»
pa`ninen
Тema : ҚАРАҚАЛПАҚ САЗ ӘСБАПЛАРЫ

O'z betinshe jumisi

Pan oqitiwshisi: I.Moyanov

ҚАРАҚАЛПАҚ САЗ ӘСБАПЛАРЫ

Қарақалпақ халқының арасында саз музыкалар кең таралған болса да. тийкарғы саз әсбаплары айтарлықтай көп емес
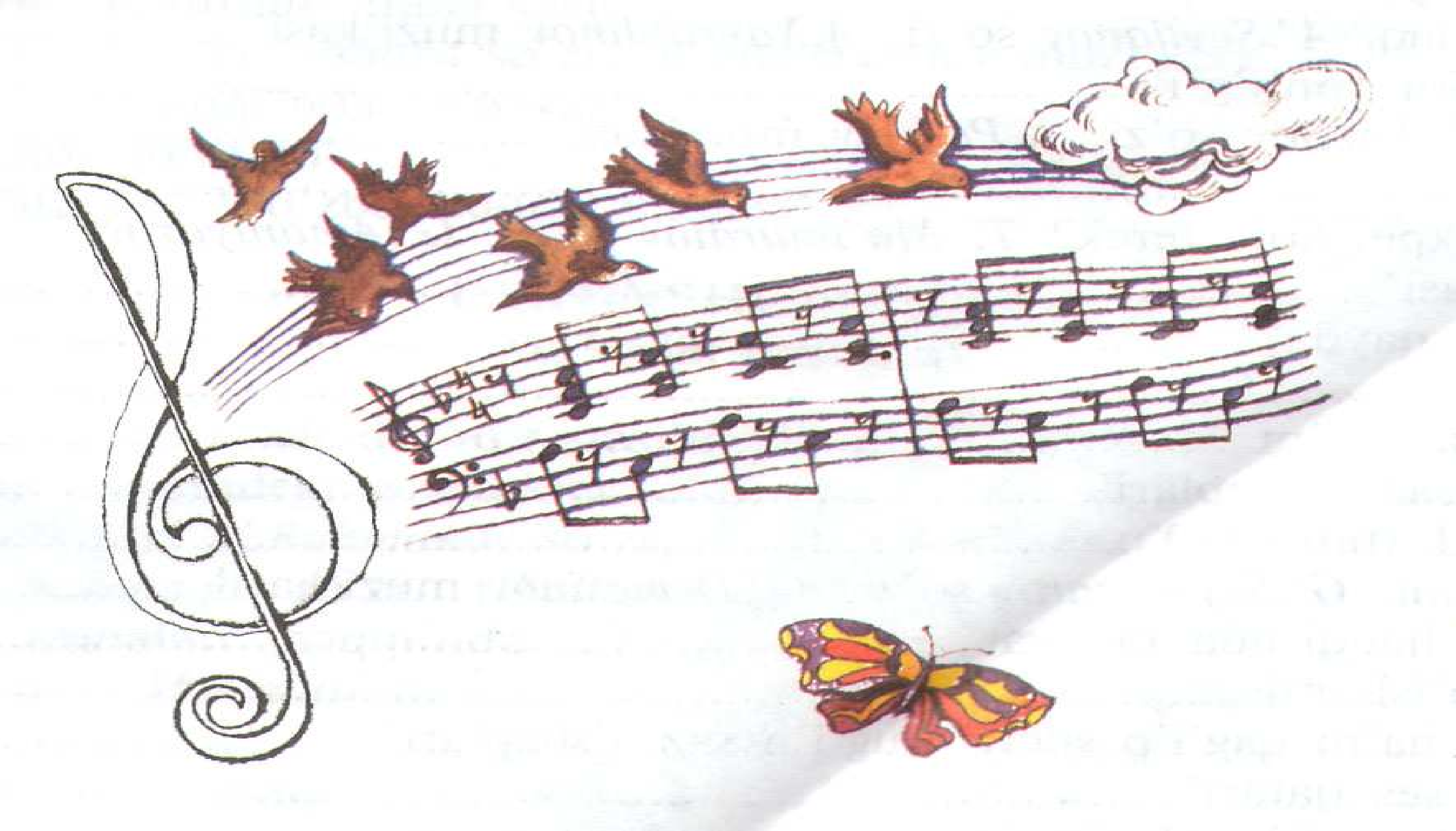
- Олардан тартқштың жәрдеми менен шертилетуғын тарлы әсбаплардан-***Қобыз*** ҳәм ***Гиржек***
- бармақ пенен шертилетуғын-***Дуўтар-Шынқобыз***
- уплеў арқалы шертилетуғын-***баламан***, ***сырнай***, ***үшпелек***
- урып шертилетуғын-***Дәп*** әсбаплары ушырасады.

Қобыз

- Қарақалпақ халқының арасында шығысы жағынан ең гөне музыкалық әсбаплардан бири-***Қобыз***.

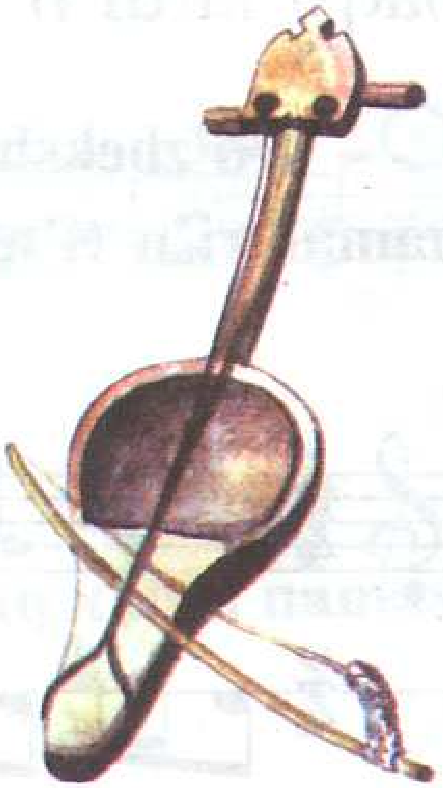
Qobi'z

Қобыз

- Жумабай жырау Базаров (1927-2006 жж)

- Қобыз әспабы қарақалпақлардан басқа көпшилик шығыс халықларында` қазақ, қырғыз, өзбек, уйғыр, улыўма түрик тиллес халықларының көпшилигинде, сондай-ақ украйна қобызлары (бандура) т.б халықларда бар

- Қобыз-жуп тар тағылған тартылатуғын музыка әспабы болып, скрипка, гиржек сыяқлы тартқыштың жәрдеми менен шертиледи. көбинесе тут, ерик ағашларынан исленип, оның грифи бир тәрепке бүгилип келеди

Дуўтар.

- Дуўтар қарқалпақ халқының миллий музыкалық әспабы болып ғана қоймастан, ол қарақалпақ музыкасын раўажландырыўда тийкарғы рөл ойнаған әсбап.

- Дуўтар сөзиниң өзи парысша дуў-еки, тар-тар, яғный еки тарлы әспаб деген мәнини ақлатады.
- Дуўтар еки түрли усылда соғылып, биринши қазба-ойма дуўтар, екиншиси қурама-тилме

Гиржек

- гиржек қарақалпақлар арасында текте бақсыларға қосылып «жанапайшы» ретинде ғана қолланылып, жекке сөзин «соло» ретинде пайдаланылмаған.

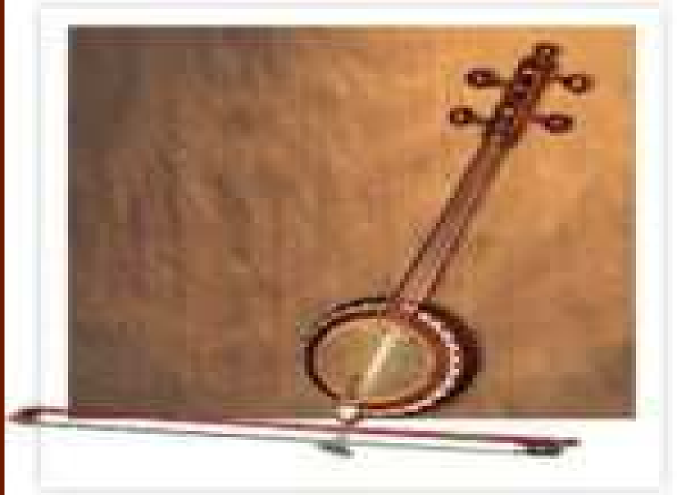

- Қарқалпақ гиржегинде, басқа
 халықлардың гиржеги сыяқлы үш тар тағылады
- Оның диопазоны төрт октаваға шекем барады
- Тут ағашынан ойылып исленеды
- қақпағы ылақа балықтың бас териси менен қапланады.

□□□қ□□□□

- Ҳаял-қызлар тәрепинен атқарылатуғын бармақтың жәрдеми ҳәм уплеў арқалы шертилетуғын әсбаплардан ***Шынқобыз***

- Шынқобыз ҳаял-қызлардың оғада суйикли саз әспабы болып оны той мереке ҳәм көпшилик жыйылған жерлерде шертетуғын болған.

- Шынқобыз жүдә кишкене, ықшам миниатюралы саз болып, темирден исленеди
- оның формасы искусстваның эмблемалық белгиси болған лираға-уқсас болып келеди

□□□□□□□

- Уплеў арқалы шертилетуғын (духовой) әсбаплар топарына киретуғын ***баламан*** қарақалпақлар арасына ертеректен-ақ тараған.
- Ол ағаштан исленип, корпустың ортасында 5мил,м аралары бир қәлипте орнатылған тесиклери болып, олардың саны сегизге шекем барады.

Қ□□□□ □□□□□□

- Қамыс сырнай оғада ески примитив қурал
- Қамыс сырнайдың дүзилиси жүдә әпиўайы болып, қамыстың үстин жуқартып тил шығарып, узын бойынан бармақ пенен басатуғын алты тесик ойылған болады.
- Оны бурын адамлар «Муқам сазы» депте атап келген.

- Жасларға арналған ***үшпелек, доңыз қабақ*** сыяқлы ойыншық әспаблары болып, бир жағынан олардың ойыншығы болса, екинши тәрепинен ҳәр қыйлы нәшели намаларды да шертетуғын әспабы болған.

Дап (доира)

- Урып шертылетын асбап
- Копинше аккомпанемент есабинда пайдаланылады
- Даптын сесы малим бир бийкликке ийе емес

- Даптын бир таманы мал терысы менен капланады
- Асбантын диаметры 380-400 мм тен

Дыққатларыңыз ушын рахмет!!!